

Даниял кітабы - Жүз қырық сегізінші бөлім

Пайғамбарлық кестелердің ашылуы: Хабаққұқтың көрінісі және Миллердің түсі

Jeff Pippenger

2024-03-20

Ұлай өзені туралы аянмен бейнеленген білімнің артуы ақыр соңында Хабаққұқтың екі тақтайына жазылған нәрсе болып табылады.

Олар Екінші келу уақытына қатысты деп ұққан пайғамбарлықтармен астаса өрілген күйде, олардың күмән мен тағатсыз күту жағдайына айрықша бейімделген тәлім берілді; бұл тәлім оларды сабырмен, сенімде күтуге жігерлендірді, өйткені қазір олардың түсінігіне күңгірт болып тұрған нәрсе өз уақытында айқын болмақ еді.

«Осы пайғамбарлықтардың арасында Абақұқ 2:1–4-тегі мына сөздер де болды: “Мен өз күзет орнымда тұрамын, мұнараға шығып орнығамын да, Ол маған не айтатынын және әшкереленгенімде не деп жауап берерімді көру үшін қадағалап тұрамын. Сонда Жаратқан Ие маған жауап беріп, былай деді: Аянды жазып ал, оны тақталарға анық етіп түсір, оны оқыған кісі жүгіріп өте алатындай болсын. Өйткені аян әлі белгіленген уақытқа арналған, бірақ ақырында ол сөйлеп, өтірік айтпайды; кешіккендей көрінсе де, оны күт; өйткені ол сөзсіз келеді, кешікпейді. Міне, менменсінген адамның жаны оның ішінде тура емес; ал әділ өз сенімі арқылы өмір сүреді.”»

«1842 жылдың өзінде-ақ осы пайғамбарлықта берілген: “Аянды жазып қой, оны тақталарға айқын етіп түсір, оқыған адам жүгіріп өте алсын”, — деген нұсқау Чарльз Фитчке Даниял мен Аян кітабының көріністерін бейнелейтін пайғамбарлық кесте дайындауды ойға салған еді. Осы кестенің жариялануы Хабаққұқ арқылы берілген бұйрықтың орындалуы деп қарастырылды. Алайда сол кезде ешкім де сол пайғамбарлықтың өзінде аянның орындалуындағы көзге көрінерлік кідіріс — кідіру уақыты — көрсетілгенін аңғармады. Көңіл қалушылықтан кейін бұл Жазба аса мәнді болып көрінді: “Өйткені аян әлі белгілі бір уақытқа арналған, бірақ ақырында ол сөйлейді, өтірік айтпайды; кешіккендей болса да, соны күт, өйткені ол міндетті түрде келеді, кешікпейді.... Ал әділ өз сенімімен өмір сүреді”. Ұлы күрес, 391, 392.»

Хабаққұқтың екі тақтасы пайғамбарлық тұрғыдан екі куәгер болып табылады. Киелі кітапқа сай, ақиқатты орнықтыру үшін екі куәгер бірге келтірілуге тиіс.

Ал егер ол сені тыңдамаса, өзіңмен бірге тағы бір не екі адамды ертіп ал, екі не үш куәнің аузымен әрбір сөз расталсын. Матай 8:16.

Хабаққұқтың екі кестесі (1843 және 1850 жылдардағы пионерлік кестелер) бірінің үстіне бірі қабаттастырылғанда, олар Миллердің түсіндегі «асыл тастар» болған ақиқаттарды растайды. Бірінші кестеде көрсетілген 1843 жылғы қателік екінші кестемен қабаттастырылғанда, аянның «кідіру уақытын» орнықтырады. Миллер (сол тарихтың

рәміздік сақшысы) өз тарихындағы талас кезінде не айтуы керектігін сұрады.

Мен өз күзетімде тұрамын, мұнараға шығып орнығамын, Ол маған не айтарын және әшкереленгенде мен не деп жауап берерімді көру үшін қадағалаймын. Аввакум 2:1.

Иеміз Миллерге осы аянды жазып алуды бұйырды, ал ол түсінде сол аян салынған сандықшаны бөлмесінің қақ ортасындағы үстелдің үстіне қойды.

Сонда Жаратқан Ие маған жауап беріп, былай деді: Аянды жаз да, оны тақталарға анық етіп түсір, сонда оны оқитын адам жүгіріп өте алсын. Хабаккук 2:2.

Содан кейін кестелер кідіріс уақытын және алғашқы түңілу сәтін айқындайды.

Өйткені аянның өзіне белгіленген уақыты әлі бар, бірақ ақырында ол сөйлейді де, өтірік айтпайды: егер ол кідірсе, соны күт; өйткені ол міндетті түрде келеді, кешікпейді. Абақұқ 2:3.

Содан кейін білімнің артуы негізінде көрінетін екі топ бейнеленеді.

Міне, тәкаппарланған оның жаны өз ішінде тура емес; ал әділ өз сенімімен өмір сүреді. Аввакум 2:4.

Ғибадат етушілердің екі тобы Даниял кітабының он екінші тарауындағы сынақ үдерісі арқылы айқындалатын болады.

Сонда ол: «Өз жөніңмен кете бер, Даниял; өйткені бұл сөздер ақыр заманға дейін жабық әрі мөрленген. Көптеген адамдар тазартылады, ағартылады және сыналады; ал зұлымдар зұлымдықтарын істей береді; зұлымдардың ешқайсысы түсінбейді, бірақ даналар түсінеді»,— деді. Даниял 12:9, 10.

Даниялдағы «даналар» — сенім арқылы ақталған Матайдың жиырма бесінші тарауындағы дана қыздар, ал зұлымдар — тәкаппарлықпен көтерілген ақымақ қыздар еді. Миллердің түсінің соңында асыл тастар хабар болған он қыз туралы астарлы әңгімедегі майды бейнелейді.

«Құдай бізге жіберетін хабарларын қабылдамаған кезде, Оған құрмет көрсетілмейді. Осылайша біз Ол жан-дүниемізге құйып, қараңғылықтағыларға жеткізілсін деген алтын майдан бас тартамыз. “Міне, күйеу жігіт келе жатыр; Оны қарсы алуға шығындар”,— деген үндеу келгенде, қасиетті майды қабылдамағандар, жүректерінде Мәсіхтің рақымын аялап сақтамағандар, ақылсыз қыздар сияқты, Иелерін қарсы алуға дайын емес екендерін көреді. Оларда майды алуға өздерінен күш жоқ, әрі олардың өмірлері күйрейді.» Review and Herald, July 20, 1897.

Соңғы күндері Миллердің асыл тастары он есе жарығырақ жарқырайтын еді; он саны да, жарық та — екеуі де сынақтың нышаны. Миллердің түсінің соңында бейнеленген соңғы күндерде Хабаққұқтың тақталары үстінде көрсетілген ақиқат нұры сынақ хабарын тудырады; ал бұл хабар он қыз туралы астарлы әңгімеде Түн ортасындағы айқайдың сынақ хабары болып табылады. Сол сынау үдерісі Миллершілдер тарихындағы сынау үдерісінің

қайталануы болып табылады, өйткені он қыз туралы астарлы әңгіме соңғы күндері сөзбе-сөз қайта орындалады.

«Мен жиі он қыз туралы астарлы әңгімеге назар аударуға шақырыламын; олардың бесеуі дана, ал бесеуі ақымақ еді. Бұл астарлы әңгіме сөзбе-сөз орындалды әрі орындала береді, өйткені оның дәл осы уақытқа арналған ерекше қолданылуы бар; және ол үшінші періштенің хабары сияқты, орындалды әрі уақыттың ақырына дейін қазіргі шындық болып қала береді». Review and Herald, August 19, 1890.

Миллердің түсінің соңында бөгелу уақытының тәжірибесі сөзбе-сөз қайталанар еді, сонда оның асыл тастары күннен он есе жарығырақ жарқырап еді; осы арқылы асыл тастар он қыз туралы астарлы әңгімедегі соңғы сынақты білдіретіні анықталады. Он — сынақтың нышаны, әрі он күннің соңында Даниял мен үш қадірлі серігі Бабылдың тағамын жеп жүргендерден көрік жағынан да ажарлырақ, дене бітімі жағынан да толысырақ болып көрінді. Хабаққұқтағы сеніммен емес, өзіне сенушілікпен өмір сүрген тәкаппарлар Бабылдың мінез-құлқын қалыптастырды. Миллериттер тарихында олар Бабылдың қыздарына айналды, ал Хабаққұқта олардың мінез-құлқын айқындау үшін папалық қолданылған.

Міне, тәкаппарланған жанның ішінде түзу жоқ; ал әділ өз сенімімен өмір сүреді. Иә, шараптың кесірінен ол шектен шығады; ол — менмен адам, үйінде байыз таппайды; өз нәпсісін о дүниедей кеңейтеді, өзі өлім тәрізді, тоймайды; өзіне барлық халықтарды жинайды, өзіне барлық елдерді үйіп-төгеді. Осылардың бәрі оған қарсы астарлы сөз айтып, келеке-мазаққа толы нақыл шығарып: «Өзіне тиесілі емес нәрсені көбейтушіге қасірет! Қашанға дейін? Өзіне қалың лай жүктеушіге қасірет!» — демей ме? Сені шағатындар кенеттен көтерілмей ме, сені мазалайтындар оянбай ма? Сонда сен соларға олжа боласың. Сен көптеген халықтарды тонағаның үшін, адамдардың қаны төгілгені үшін, жерге, қалаға және онда тұратындардың бәріне жасалған зорлық-зомбылық үшін, халықтардың бүкіл қалдығы сені тонайды. Аббақұқ 2:4–8.

Матайдың жиырма бесінші тарауындағы қыздарға келген сынақ үдерісі «көптеген халықтарды тонаған» күш болып табылатын солтүстік патшасының (папалықтың) мінез-құлқын дамытқан ғибадат етушілердің бір тобын қалыптастырады.

Жаратқан Ие былай дейді: Міне, солтүстік елінен бір халық келе жатыр, әрі жердің қиыр шеттерінен ұлы бір халық көтеріледі. Олар садақ пен найза ұстайды; олар қатыгез, мейірімсіз; олардың даусы теңіздей гуілдейді; олар аттарға мініп, саған қарсы, ей, Сион қызы, соғысқа шыққан адамдардай сап түзеп келеді. Біз ол туралы хабарды естідік: қолдарымыз әлсіреді; бізді азап биледі, толғатып жатқан әйелдің қиналысындай күйге түстік. Далаға шықпаңдар, жолмен жүрмендер; өйткені дұшпанның қылышы және жан-жақтан қорқыныш бар. Ей, халқымның қызы, беліңе аза қап кигін, күлге ауна; жалғыз ұлынан айырылғандай жоқтау сал, ең ащы зарды көтер; өйткені ойрандаушы кенеттен үстімізге келеді. Еремия 6:22–26.

Хабақұқтың екі тобы — сенім арқылы ақталғандар және Бабылдың ілімдерін жеп, ішкендер. Миллердің түсіндегі соңғы күндерде қыздар ретінде бейнеленгендер не Мәсіхтің

мінез-құлқын дамытып, осылайша Құдайдың мөрін қабылдайды, не папалықтың мінез-құлқын дамытып, аңның таңбасын қабылдайды.

«Адамгершілік қараңғылықтың арасында шынайы нұрдың жарқырайтын уақыты жетті. Үшінші періштенің хабары дүниеге жіберілді; ол адамдарға маңдайларына не қолдарына аңның немесе оның бейнесінің таңбасын қабылдаудан сақтандыруда. Бұл таңбаны қабылдау — аңның қабылдаған шешіміне келу және Құдай сөзіне тікелей қарсы шығып, сол бір идеяларды жақтау деген сөз. Осы таңбаны қабылдайтындардың бәрі туралы Құдай былай дейді: “Тіпті сол да Құдай қаһарының шарабына ортақ болады, ол Оның ашу тостағанына қоспасыз құйылған; әрі ол киелі періштелердің алдында және Токтының алдында от пен күкіртпен азапталатын болады”». Review and Herald, July 13, 1897.

Бабылдың шарабын ішетін пәк қыздар ақырында Құдай қаһарының шарабын ішетін болады. Ишаяда Ефремнің маскүнемдері соқыр мастығын бәрін төңкеріп тастау арқылы көрсетеді, әрі мұндай іс-әрекет «құмырашының сазы» деп бағалануға тиіс.

«Күнделіктіні» Мәсіхтің нышаны ретінде айқындау «күнделікті» туралы ақиқатты астаң-кестең етеді, өйткені «күнделікті» — шайтандық нышан. Миллердің «күнделіктіні» пұтқа табынушылық деп айқындауы Хабакуктың кестелерінде тікелей бейнеленген. Миллердің Фессалониқалықтарға арналған хаттағы үзіндіні тауып, соның арқасында Құдайдың ғибадатханасында отырып алатын «күнә адамының» ашылуы үшін «алынып тасталған» нәрсенің пұтқа табынушылық екенін түсінуі — 2 Фессалониқалықтарға арналған хаттың екінші тарауында берілген негізгі ақиқат.

«Мен әрі қарай оқыдым да, оның [күнделіктінің] Даниялдан басқа ешбір жерде кездеспейтінін таптым. Содан кейін мен [конкорданстың көмегімен] онымен байланысты тұрған: “алып тастау” деген сөздерді қарастырдым; ол күнделіктіні алып тастайды; “күнделікті алынып тасталатын уақыттан бастап”, т.с.с. Мен оқуды жалғастырдым да, бұл мәтіннен ешқандай жарық таба алмаймын деп ойлады; ақырында 2 Салониқалықтарға 2:7, 8-ге келдім. “Өйткені заңсыздықтың құпиясы қазірдің өзінде әрекет етуде; тек қазір тежеп тұрған адам жолдан алынғанға дейін тежей береді, сонда әлгі зұлым ашылады”, т.с.с. Мен сол мәтінге келгенімде, о, ақиқат қандай анық әрі салтанатты түрде көрінді! Міне, сол! Бұл — күнделікті! Ендеше, енді Пауылдың “қазір тежеп тұрған адам” немесе бөгет жасап тұрған деп нені меңзейтінін қарайық. “Күнә адамы” мен “зұлым” деп папалық меңзеледі. Ал енді, папалықтың ашылуына не бөгет болып тұр? Әрине, бұл — пұтқа табынушылық; ендеше, “күнделікті” пұтқа табынушылықты білдіруге тиіс». — William Miller, Second Advent Manual, 66-бет». Advent Review and Sabbath Herald, 1853 жылғы 6 қаңтар.

Миллер ашқан Салониқалықтардағы «күнделіктінің» мағынасы — осы үзіндінің негізгі ақиқаты. Пауыл ақиқатты сүймейтіндерді, сондықтан да күшті адасуға берілетіндерді атап көрсеткенде, ол, сөзсіз, жалпы мағынада ақиқатқа деген өшпенділікті меңзейді; алайда осы үзіндіде тікелей айтылған ақиқат — «күнделіктінің» пұтқа табынушы Римді білдіретіні туралы ақиқат.

Дененің шырағы — көз: егер көзің таза болса, бүкіл денең нұрға толы болады. Ал егер көзің жаман болса, бүкіл денең қараңғылыққа толы болады. Олай болса, бойыңдағы нұр қараңғылық болса, ол қараңғылық қандай зор! Ешкім екі қожайынға қызмет ете алмайды: өйткені не біреуін жек көріп, екіншісін сүйеді; не болмаса біреуіне беріліп, екіншісін менсінбейді. Сендер Құдайға да, мамоңаға да қызмет ете алмайсыңдар. Матай 6:22–24.

Ақиқатқа деген сүйіспеншілік қана бар, не ақиқатқа деген өшпенділік бар. Орта жол жоқ. Матайдың жиырма бесінші тарауындағы ақымақ қыздарға келетін күшті адасу олардың соңғы сынақты білдіретін Миллердің асыл тастарының нұрын қабылдамай тастауларына негізделген. Ежелгі Израилдің соңғы сынағы олардың оныншы сынағы болды, ал соңғы күндері Миллердің асыл тастары он есе жарығырақ жарқырайды. Миллердің асыл тастарын қабылдамай тастаудың нышаны — «күнделікті», оны Ефремнің маскүнемдері Адвентизмнің үшінші ұрпағында төңкеріп жіберді. «Күнделікті» — пұтқа табынушылықтың шайтандық нышаны. Маскүнемдер «күнделіктіні» Мәсіхтің нышаны ретінде танытатын жалған асыл тасты енгізді; оны олар діннен безген протестантизмнен алып келді.

Миллердің өз інжулері жөніндегі түсінігі оның көтерілген тарихи жағдайымен шектелді. Екінші келу келесі пайғамбарлық оқиға екеніне нық сенгендіктен, 1798 жылы папалыққа түскен өлімші жарақат Даниялдың екінші тарауындағы төртінші әрі соңғы жерлік патшалықты ғана бейнелей алатын еді. Миллер «күнделікті» туралы түсінігінде де шектеулі болды, өйткені оның куәлігіне сәйкес, аян арқылы ол зерттеудің белгілі бір әдісіне жетектелді, және сол жөнінде ол өзінің Киелі кітабын, Круденнің Конкордансын пайдаланғанын әрі кейбір газеттерді оқығанын айтты. Оның солай зерттеу туралы шешімі жай ғана оның ойына келген еді.

«Мен деист болған он екі жыл бойы таба алған барлық тарихтарды оқыдым; ал енді мен Киелі кітапты сүйдім: ол Иса туралы үйретті! Бірақ Киелі кітаптың маған әлі де көмескі болып тұрған едәуір бөлігі бар еді. 1818 не 1819 жылы, өзім барып қайтқан бір досыммен әңгімелесіп отырғанымда, ол мені деист болған кезімде таныған әрі менің сөздерімді [естіген] адам еді, ол маған біршама мәнді түрде: “Мына мәтін мен ана мәтін туралы не ойлайсың?” — деп сұрады; ол менің деист кезімде қарсылық білдірген бұрынғы мәтіндерге сілтеп тұр еді. Мен оның не көздеп отырғанын түсіндім де, былай деп жауап бердім: — Егер маған уақыт берсең, олардың нені білдіретінін айтып беремін. “Саған қанша уақыт керек?” — “Білмеймін, бірақ айтып беремін”, — деп жауап бердім; өйткені мен Құдай түсінуге келмейтін аян бергеніне сене алмадым. Сонда мен Киелі кітабымды зерттеуге бел будым, Киелі Рух нені меңзегенін таба аламын деп сендім. Бірақ осы шешімге келген бойда ойыма мынадай ой келді: — “Егер сен түсіне алмайтын бір үзіндіге тап болсаң, не істейсің?” Сол кезде Киелі кітапты зерттеудің мынадай тәсілі ойыма келді: — Мен сондай үзінділердегі сөздерді алып, оларды Киелі кітаптың өн бойымен қадағалап шығып, осылайша олардың мағынасын табамын. Менде Cruden’s Concordance бар еді, меніңше, ол дүниедегі ең жақсысы; сондықтан мен оны да, Киелі кітабымды да алып, үстеліме отырдым да, Киелі кітабымның нені білдіретінін білуді нық мақсат еткендіктен, газеттерді аздап қоспағанда, басқа ешнәрсе оқымадым. Apollos

Миллердің асыл тастары оның зерттеу әдісі арқылы ғана емес, Құдайдың тікелей аяны арқылы да танылды.

«Құдай Өз періштесін Киелі кітапқа сенбеген бір диқанның жүрегіне әсер ету үшін, оны пайғамбарлықтарды зерттеуге жетелеу үшін жіберді. Құдайдың періштелері сол таңдалған жанға қайта-қайта келіп, оның ойын бағыттап, Құдай халқы үшін бұрыннан көмескі болып келген пайғамбарлықтарды оның түсінігіне ашып отырды. Оған ақиқат тізбегінің басталуы берілді, әрі ол буыннан буынға қарай іздене жүріп, ақырында Құдай Сөзіне танданыс пен сүйсініспен қарады. Ол сол жерден кемел ақиқат тізбегін көрді. Бұрын ол шабыттандырылмаған деп санаған сол Сөз енді оның көз алдына өз сұлулығы мен салтанатында ашылды. Ол Жазбаның бір бөлігі екіншісін түсіндіретінін көрді, әрі бір үзінді оның түсінігіне жабық болғанда, Сөздің басқа бір бөлігінен соны түсіндіретін нәрсені тапты. Ол Құдайдың киелі Сөзіне қуанышпен және аса терең құрмет пен қастерлеумен қарады». Early Writings, 230.

Уайт ханым «Құдай Өз періштесін» Миллерге жіберді деп айтқанда, бұл Миллерге жіберілген періштенің Габриел болғанын білдіреді, өйткені «Өз періштесі» деген атау Габриелге телінген.

Періштенің: «Мен Құдайдың алдында тұратын Жәбірейілмін»,— деген сөздері оның көктегі сарайларда жоғары құрметке ие орын ұстайтынын көрсетеді. Даниялға хабармен келгенінде, ол былай деген: «Осы істерде маған жәрдемдесетін ешкім жоқ, тек сендердің Князьдерің Михаил [Мәсіх] ғана бар». Даниял 10:21. Құтқарушы Аян кітабында Жәбірейіл туралы былай дейді: «Оны Өз періштесі арқылы Өзінің құлы Жоханға жіберіп, білдірді». Аян 1:1.» Ғасырлар үміті, 99.

Жәбірейіл мен басқа періштелер Миллердің «ой-санасын бағыттап», «Құдай халқы үшін әрдайым күңгірт болып келген пайғамбарлықтарды түсінуіне» жол ашты. Оның хабары тек зерттеу әдісінің нәтижесінде ғана қалыптасқан жоқ, сонымен қатар Құдайлық аян арқылы да берілді. Оның Киелі кітапты зерттеу үшін қолданған әдісінің өзі де санасына келген еді. Құдай ақиқатты санамызға салғанда, бұл — Киелі кітапты дұрыс бөліп талдау үдерісі арқылы ақиқатқа келуден бөлек, Құдайлық аян болып табылады. Миллер екеуін де қолданды, алайда «күнделікті» тақырыбын түсінуіне Құдайлық аян да себепкер болды.

Миллер Даниял кітабының сегізінші тарауының тоғызыншыдан он екінші аяттарына дейінгі жыныстық ауысуды байқай алмас еді, өйткені оның қолында тек Киелі кітап пен інжілдік тілдерге қатысты ешқандай мәлімет бермейтін конкорданс қана болды. Ол екеуі де “алып тастау” деп аударылатын ‘sur’ мен ‘rum’ арасындағы айырмашылықты көрмес еді. Сондай-ақ екеуі де “қасиетті орын” деп аударылатын ‘miqdash’ пен ‘qodesh’ арасындағы айырмашылықты да көрмес еді.

Ол Киелі кітапта жүз төрт рет кездесетін «tamid» сөзінің ақиқатын көрмеген болар еді. Оның көре алмаған ақиқаты (әрі бұл оның көрген ақиқаты да) мынау еді: Киелі кітапта еврейше «tamid» сөзі жүз төрт рет қолданылғанымен, тек Даниял кітабында ғана еврейше

«tamid» сөзі зат есім ретінде қолданылған. «Tamid» — «үздіксіз» деген мағынаны білдіретін еврей сөзі, әрі Даниял кітабында «күнделікті» деп аударылады.

Тек Даниял кітабында ғана бұл сөз зат есім ретінде қолданылады, ал қалған тоқсан тоғыз рет ол үстеу ретінде қолданылады. Осы себепті, Киелі кітаптың King James аудармашылары Даниялдың бұл сөзді бес рет зат есім ретінде қолданғанына тап болғанда, ал Киелі кітаптың басқа барлық жазушылары оны тоқсан тоғыз рет үстеу ретінде қолданғандықтан, дәлелдердің салмағы оларды Даниялдың бұл сөзді зат есім ретінде қолдануын “түзетуге” мәжбүр етті. Даниялды “түзету” үшін олар бұл сөзге “құрбандық” деген сөзді қосты, сөйтіп зат есімді үстеуге айналдырды. Ал содан кейін аудармашыларды түзету үшін Эллен Уайтқа: “Күнделіктіге” қатысты көргенімді жазуға шабыт берілді: “Мен ‘Күнделіктіге’ қатысты көрдім: ‘құрбандық’ сөзі адам даналығымен қосылған және мәтінге тиесілі емес; сондай-ақ Жаратқан Ие оның дұрыс түсінігін үкім сағаты туралы хабарды жариялағандарға берді.”

Миллер, өз куәлігі бойынша, ақырында 2 Салониқалықтарға жазылған хаттан түсінген «күнделіктіні» ұғынуға тырысты. Алайда, тағы да өз куәлігі бойынша, қандай да бір сөзді түсінуге талпынғанда, ол сол сөз қолданылған барлық жерлерді қарастыратын, ал бұл сөз Киелі кітапта тағы тоқсан тоғыз рет қолданылады. Дегенмен, «күнделіктіге» қатысты оның куәлігі мынадай еді: ол оны Даниял кітабынан басқа еш жерден таппағанын айтып: «Мен оқи бердім, әрі оның [күнделіктінің] Даниялдан басқа ешбір жерде кездесетін өзге жағдайын таба алмадым»,— деді. Миллер асыл қазыналарға тек өзінің зерттеу әдісі арқылы ғана емес, сонымен бірге оған періштелердің қызметі арқылы берілген Құдайлық аян арқылы да жетелеп әкелінді.

Сондықтан оның «күнделікті» туралы түсінігі дұрыс болды, бірақ шектеулі еді. Ол Даниял кітабында «күнделікті» бес рет аталғанының ішінде, «күнделікті» «алынып тасталады» деп айтылатын үш жағдайдың біреуі қалған екі жағдайдан өзге мағына беретінін тани алмады. Бір жағдайда «күнделікті» еврейдің ‘gum’ сөзімен, ал басқа екі жағдайда еврейдің ‘sur’ сөзімен қолданылады. Екі сөз де «алып тастау» деп аударылады, бірақ Даниял кітабының сегізінші тарауы, он бірінші аятындағы ‘gum’ «жоғары көтеру» және «ұлғайтып дәріптеу» дегенді білдіреді, ал он бірінші тарау, отыз бірінші аятта және он екінші тарау, он бірінші аятта ‘sur’ сөзі «алып тастау», «жою» дегенді білдіреді.

Бабылдың асын ішіп, жеп жүрген дінтанушылар бір нәрсені алып тастау мен бір нәрсені жоғары көтерудің екеуі де жоюдың бір түрін білдіреді, сондықтан бұл екі сөз де бір мағынаға ие деп түсіндірілуі керек деп дауласады. Олар «күнделіктінің» үш рет те «алып тасталуы» әрдайым жою дегенді білдіреді деп пайымдайды, сөйтіп, Даниял сөз таңдауында салақ болған дегенге саятын қорытындыға келеді. Олар мұны ашық айтпайды, бірақ өз тұжырымдарының астарында Даниял осы үш жағдайдың бәрінде де «sur» сөзін қолдануы тиіс еді дегенді үйретеді, өйткені дінтанушылардың пікірінше, «күнделікті» әр жолы «алып тасталғанда», ол бір ғана мағынаны меңзеген-мыс.

Олар сегізінші тараудағы он біріншіден он төртінші аяттарға дейін «қасиетті орын» деп аударылатын ‘miqdash’ пен ‘qodesh’ сөздеріне де дәл солай қарайды. Сол төрт аяттағы

«қасиетті орын» туралы әрбір сілтемеде олардың барлығы Құдайдың қасиетті орнын білдіреді деп табандап тұрады. Тағы да осыдан шығатын қорытынды бойынша, Даниял осы үш сілтеменің бәрінде жай ғана ‘qodesh’ сөзін қолдануы керек еді де, он бірінші аятта ‘miqdash’ сөзін қолданбауы керек еді. Миллер бұл сөздердің арасындағы айырмашылықты танымаған болар еді, ал қазіргі заманғы теологтар оны таниды; бірақ таныған кезде, олар ешқандай айырмашылық мойындалмауы керек деп талап етеді. Әйтсе де, сөздердің арасындағы айырмашылықтарды танымаған Миллер қазіргі заманғы теологтардың түсінігіне кереғар қорытындыға келді.

Шындық мынада: Даниял еврей тілін жетік білген әрі Бабылдың барлық өзге данышпандарынан он есе ақылды деп танылған ұқыпты жазушы болған. Егер еврей тілінің дұрыс қолданысын және оның нақ сол тарихи баяндауда қалай дәл берілуі тиіс екенін біреу білген болса, ол — Даниял. Егер Даниял әртүрлі сөздерді қолданған болса, бұл олардың әртүрлі мағыналарды жеткізуге арналғандығынан, яғни өзі әдейі бейнелеуге ұмтылған нәрселерді білдіру үшін болған. Даниялдың «қасиетті орын» немесе «алып тастау» деп аударылатын сөздерді айрықша қолдануы мойындалғанда, олар Миллердің «күнделікті» туралы түсінігін қуаттайды; бұл түсінікті Миллер дәл сол үзіндіден таныған, онда Пауыл ақиқатты жек көретіндердің күшті адасуға берілетіні анықталатынын көрсетеді.

Шындықты жек көріп, күшті адасу туғызатын өтірікке сенетіндер Ефремнің маскүнемдері ретінде де бейнеленген, ал олар екі топқа бөлініп көрсетіледі. Бір топ — білімді басшылық, ал екінші топ — білімсіздер, олар тек білімділердің өздеріне үйреткенін ғана тыңдайды. Олар — өтіріктің астына жасырынатындар және өліммен келісім жасайтындар. Олар — Матай жиырма бестегі ақымақ қыздар және Хабаққұқ екідегі жаны тәкаппарланғандар. Олар — Миллердің түсінің іргелі ақиқаттарын теріске шығаратындар; бұл ақиқаттар ақырында он есе жарығырақ жарқырайды (қазіргі Израил үшін оныншы әрі соңғы сынақты білдіріп), ежелгі Израил үшін оныншы әрі соңғы сынақтың бейнесі ретінде.

Бұл зерттеуді келесі мақалада жалғастырамыз.

Жаратқан Ие Мұсаға былай деді: «Бұл халық Мені қашанға дейін қорлай бермек? Мен олардың арасында көрсеткен барлық белгілеріме қарамастан, олар Маған қашанға дейін сенбемек? Мен оларды індетпен соғып, мұрадан айырамын; ал сенен олардан да ұлы, олардан да қуатты халық жасаймын». Сонда Мұса Жаратқан Иеге былай деді: «Онда мұны мысырлықтар естиді, өйткені Сен бұл халықты өз құдіретіңмен олардың арасынан алып шықтың. Олар бұл жердің тұрғындарына да айтып береді, себебі олар Сенің, Жаратқан Ие, осы халықтың арасында екенінді естіген; Сенің, Жаратқан Ие, бетпе-бет көрінетінінді, бұлтыңның олардың үстінде тұратынын, күндіз бұлт бағанасында, ал түнде от бағанасында олардың алдында жүретінінді де естіген. Енді егер Сен осы халықтың бәрін бір кісідей қырып тастасаң, онда Өзің туралы даңқынды естіген халықтар былай деп айтады: “Жаратқан Ие бұл халықты оларға ант еткен жерге кіргізе алмағандықтан, оларды шөл далада қырып салды”».

Енді, жалбарынамын, Өзің айтқандай, Иемнің құдіреті ұлы болсын: «Жаратқан Ие сабырлы, мейірімі зор, заңсыздық пен күнәні кешіреді, бірақ айыптыны ешқашан

ақтамайды, әкелердің заңсыздығын балалардың мойнына үшінші және төртінші ұрпаққа дейін артады». Жалбарынамын, мейірімнің ұлылығы бойынша осы халықтың заңсыздығын кешіре гөр, Мысырдан бері осы уақытқа дейін бұл халықты қалай кешіріп келген болсаң, солай кешіре гөр. Сонда Жаратқан Ие былай деді: «Сөзің бойынша кешірдім. Бірақ Өз өміріммен ант етемін: бүкіл жер беті Жаратқан Иенің ұлылығына толады. Өйткені Менің ұлылығымды да, Мысырда және шөлде көрсеткен кереметтерімді де көрген, бірақ Мені міне он рет сынап, үніме құлақ аспаған сол адамдардың бәрі, расында, Мен әкелеріне ант етіп уәде еткен жерді көрмейді; Мені қаһарландырғандардың ешқайсысы оны көрмейді. Ал қызметшім Қалерб, онда өзге рух болғандықтан және Маған толық ергендіктен, Мен оны өзі барып көрген сол жерге кіргіземін; оның ұрпағы да оны иемденеді». Руларды санау 14:11–24.